

Vondelpark behoudt romantisch karakter

Bij de renovatie van het Amsterdamse Vondelpark spelen de landschappelijke afwegingen een voorname rol. Onderzoek bracht de ontstaansgeschiedenis van het park in kaart, zodat de oorspronkelijke opzet bij de renovatie behouden kan blijven.

Q.A. VERHOOG

Het Vondelpark in Amsterdam kreeg in 1996 de status van rijksmonument. Het park verkeerde toen in zeer slechte staat: bomen vielen bij bosjes om, oevers stortten in, wandelpaden waren regelmatig onbegaanbaar en gazons waren modderpoelen omzoomd met een grasstrook. Na diverse visies van externe bureaus nam Stadsdeel Oud-Zuid eind 1997 de planvorming in eigen handen om tot een complete afweging van alle belangen te komen. De afdeling projecten maakte een technische inventarisatie van alle elementen van het park. In 1999 werd ongeveer duidelijk welke maatregelen het beste genomen konden worden. Deze zijn vervolgens beproefd in de eerste renovatie van vijvers en terrein rond de koeienweide, waarbij de lijnvoering ongewijzigd bleef.

Technische maatregelen

Ondanks enkele kinderziektes werd duidelijk dat de getroffen maatregelen doeltreffend waren. De beschoeiingen van de vijvers waren in de voorgaande 130 jaar steeds voor de oude beschoeiing gezet. De bestaande beschoeiing stak hoog boven het waterpeil uit, was van verduurzaamd hout en beschermde de oever onvoldoende tegen afkalving. De nieuwe beschoeiing van perkoenen uit tamme kastanje is daarom voor de eerste beschoeiing van bundels wilgentenen gezet en steekt 0,10 meter boven het water uit.

Hierdoor werden de oevers drassiger en om het gras tegen tred te beschermen is een enkamat van 2 meter breed langs de oevers aangebracht en ingezaaid. Dit functioneert buitengewoon goed. Daarnaast werden de vijvers gebaggerd en werd de oever van de koeienweide voorzien van een natuurlijke oever. Met deze ingrepen is de hoeveelheid water toegenomen, de waterkwaliteit verbeterd en het historische beeld van lage oevers hersteld.

Naast de technische inventarisatie is in 1998 een tweede gebruiksonderzoek gedaan om de betrouwbaarheid van een eerder onderzoek uit 1989 te vergroten. Daarnaast is er veel gesproken met diverse betrokken partijen zoals interne diensten, de Vrienden van het Vondelpark, de horeca in het park, het Waterschap Amstel, Gooi en Vecht (AGV), de stadsecologen en het Bureau voor Monumentenzorg en Archeologie van Amsterdam. Hierdoor ontstond een beeld over de mogelijkheden en wensen die er waren voor het park.

Historische ontwikkeling

Ten slotte is de historische ontwikkeling van het park intensief onderzocht en is er een eerste renovatieplan ontwikkeld, dat door politieke redenen vrij behoudend was. Men vond dat het park goed was zoals het was, grootschalige ophoging en daarmee rigoureuze kap van bomen was onbespreekbaar en de financiering rustte destijds vooral op de schouders van het stadsdeel. Het moest betaalbaar blijven.

Dit plan is ter beoordeling aan de welstandscommissie voorgelegd. Hieruit kwam naar voren dat het plan in grote lijnen goed in elkaar stak, maar dat de afwegingen betreffende de historische waarde van dit erfgoed onvoldoende inzichtelijk waren. Daarop is een methodiek ontwikkeld om alle ontwikkelingen in de gehele ontstaansgeschiedenis van het park inzichtelijk naar waarde te kunnen afwegen.

Uit al het kaartmateriaal waren drie belangrijke ijkmomenten te destilleren: een kaart uit 1896 waarbij het park vrijwel klaar was, een kaart van 1959 waarbij het park – net overgedragen aan de stad Amsterdam – grootschalig gerenoveerd

Belangrijke landschappelijke rol voor vijvers in Vondelpark.

is, en de kaart van 1996, toen het park een rijksmonument werd. Uit de analyse hiervan werden enkele hoofdzaken duidelijk. De vijverloop vormt als bosbeek in een stroomdallandschap de basis van het oorspronkelijke ontwerp van het park en de loop moest daarom in oude luister hersteld worden. De daarbij horende lijnvoering van de ontwerpers Jan David Zocher en zijn zoon Louis Paul Zocher moest gerespecteerd worden. De schaalvergroting uit 1959 was een belangrijke verbetering voor het volgroeide park en ook de constante ontwikkeling van het stadspark was waardevol en moest niet stoppen met de aanwijzing tot rijksmonument. Er moet dus ook ruimte zijn voor de huidige wensen voor het park, mits ze passen binnen het romantische gedachtegoed dat aan de basis ligt van de landschapstijl.

Op basis hiervan is een plankaart ontwikkeld als streefbeeld voor 2009, het eind van de renovatie. Aan dit plan is ook een beheerplan gekoppeld. Aansluitend daarop is een begrotingsstroomdiagram ontwikkeld om de uiterst complexe financiering van het 25 miljoen euro kostende plan op voorhand goed in te richten. Het renovatie- en beheerplan heeft de instemming van het waterschap gekregen, is eind 2001 vastgesteld door de raad en verkreeg in 2002 een bijna lovende goedkeuring van de rijksdienst voor Monumentenzorg en de Welstand.

Financiering en haalbaarheid

Vervolgens waren nog enkele belangrijke hobbels te nemen. De financiering was nog maar voor 20 procent rond. Het stadsdeel heeft daar-

In 't kort

PRAKTIJK

- ▶ Technische inventarisatie van problemen Vondelpark in 1997
- ▶ Maatregelen bij eerste renovatie vijvers zijn doeltreffend
- ▶ Belangrijke ijkmomenten historisch onderzoek: kaarten uit 1896, 1959 en 1996
- ▶ Voorbeeld deelproject: renovatie Slurf met maatregelen waterbeheer

VONDELPARK

De waterhuishouding van het Vondelpark in Amsterdam is onderwerp van een serie van vijf artikelen in *Land+Water*. In het vorige nummer stonden de renovatiemaatregelen centraal. In de volgende nummers aandacht voor de regenwateroverlast, de technisch-juridische kant en de uitvoering.

om een specialist ingeschakeld om de financiering voor de renovatie rond te krijgen. Inmiddels is circa 75 procent van de financiering rond. De belangrijkste participanten zijn de centrale stad Amsterdam, het Waterschap AGV, de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschappen en Monumenten, de provincie Noord-Holland en diverse sponsors.

Er is een systematiek ontwikkeld die een verantwoorde besteding van het geld mogelijk maakt. Allereerst worden de maatregelen uitgevoerd die noodzakelijk zijn voor de instandhouding van het park, het zogenaamde casco. Vervolgens kunnen de werkzaamheden ter verbetering van het gebruik worden uitgevoerd. Dit is 'duurzaam gebruik' genoemd. Ten slotte kunnen de maatregelen ter opluistering van het park worden uitgevoerd, onder de noemer 'verfraaiing'.

Nader onderzoek

Een andere hobbel was het tijdrovende onderzoek naar de problematiek van de bodemdaling en waterhuishouding in de randen van het park. Naast uitgebreid onderzoek was ook intensief overleg nodig om tot goede oplossingen te komen. Samen met de dienst Waterbeheer en Riolering, het huidige Waternet, is in 2002 een onderzoek gestart naar de grondwaterhuishouding in en om de slurf, het smalle parkdeel aan de oostzijde. Daarbij zijn ook de mogelijke maatregelen voorgesteld. Ter begeleiding van dit proces heeft het stadsdeel ook hier een specialist voor aangehouden om vervolgonderzoeken doelmatig te laten verlopen.

Naast het grondwater is in 2003 ook onderzoek gedaan naar een verdere verbetering van de waterkwaliteit van het oppervlaktewater. Waternet was al gestart met de ontwikkeling van

Plankaart met de gewenste situatie van het Vondelpark in 2009 aan het eind van de renovatie.

twee bergbezinkbassins langs het park om de overstort van rioolwater te minimaliseren. Naast het baggerwerk en de natuurlijke oevers is een circulatieplan ontwikkeld om beweging van het water in de vijvers te krijgen. Daarnaast werd aangetoond dat het verfoeide versingswater uit de Singelgracht een positieve invloed kon hebben op het vooral organisch vervuilde vijverwater in het park, mits het gezuiverd werd.

Slurf

Een van de mooiste deelprojecten is de renovatie van de Slurf, de smalle toegang tot het park aan de Stadhouderskade. Alle aspecten en afwegingen komen hier samen in een bijna compromisloos 'poldermodel'. De historische bosbeek krijgt door het watercirculatieplan voor de waterkwaliteit zijn bron weer terug met een waterval, cascades en kwel in de slurf. Een gecombineerd systeem van een wadi met daaronder een bodempassage, drainage, infiltratie en een hydrologisch scherm zorgt voor de verbetering van de grondwaterhuishouding en aanvoer

van schoon oppervlaktewater. Hierdoor zijn de gazons en de paden beter bestand tegen het intensieve gebruik, krijgen bomen kans om oud te worden en worden houten paalfunderingen niet meer bedreigd door droogstand. In deze oude, stedelijke en dus voor het grondwater moeilijke omgeving hebben alle probleem-eigenaren op een vruchtbare manier samengewerkt met een fraai resultaat.

Bij dit resultaat gaan het historische ontwerp en de huidige wensen hand in hand. De juistheid van de aanpak van het bestuur en het enthousiaste, vaak geduldige werk van alle mensen die hier in de afgelopen jaren bij betrokken zijn, bevestigt dat dit bijzondere park meer een cultureel erfgoed is dan alleen een 'natuurlijk' gebied in een stedelijke omgeving.

Quirijn Verhoog is ontwerper projecten Openbare Ruimte Amsterdam Oud-Zuid.

